

Lietuvių rašytojų pėdsakais Šveicarijoje: kai literatūra tampa gyva kelione

Ar galima šiandien pamatyti tai, ką prieš daugiau nei šimtmetį matė Maironis, Šatrijos Ragana ar Balys Sruoga? Atsakymas slypi Šveicarijos kalnuose, ežeruose ir senamiesčių gatvėse - vietose, kuriose lietuvių literatūros klasikai ieškojo išsilavinimo, įkvėpimo ir vidinės stiprybės.

Ramunė Cibulskienė

Vilniaus Joachimo Lelevelio inžinerijos gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja metodininkė

Kelionė į Šveicariją prasidėjo nuo literatūros pamokų. Su gimnazistais gilinamės ne tik įkūrinius, bet ir į rašytojų biografijas, istorines aplinkybes bei kultūrinį kontekstą, padedantį geriau suprasti jų kūrybą. Dažnai klausiamo: kas juos formavo, kas skatino kurti, kokios vietos tapo jų dvasinio pasaulio dalimi? Šie klausimai lydėjo ir mane planuojant asmeninę kelionę – per atostogas kartu su savo vaikais nusprendėme aplankyti vietas, kuriose lietuvių literatūros klasikai gyveno, studijavo ir kūrė.

XX a. pradžioje Šveicarija daugeliui lietuvių inteligentų buvo daugiau nei graži Europos šalis. Ji simbolizavo mokslą, kultūrą, laisvesnę mintį ir galimybę pažinti pasaulį. Vieni čia atvykdavo studijuoti, kiti – stiprinti sveikatą ar ieškoti kūrybinio įkvėpimo.

Marija Pečkauskaitė-Šatrijos Ragana su bičiuliais, apie 1906 m. |
Maironio lietuvių literatūros muziejus R. Cibulskienės archyvas

Ciurichas: Šatrijos Raganos svajonės išsipildymas ir Biliūno

kūrybos metai

Ciuriche iki šiol galima sekti Šatrijos Raganos ir Jono Biliūno pėdsakais. Šatrijos Ragana čia atvyko studijuoti – tai buvo jos svajonės išsipildymas. Ją žavėjo „sniegai amžinai balti, amžinai skaisčiai, ežerai mėlynveidžiai“ (Raštai). Ieškodami jos gyvento namo Hochstrasse gatvėje supratome, kad literatūros istorija kartais slypi visai paprastose vietose. Nors namas per daugiau kaip šimtmetį pasikeitė, gatvės ramybė vis dar leidžia įsivaizduoti jauną studentę, namiškiams rašančią kupinus susižavėjimo atvirlaiškius apie Ciurichą ir ežere vykstančias laivų regatas. Užkopę į Uetlibergą pažvelgėme į tą pačią panoramą, kurią kadaise aprašė ir Šatrijos Ragana. Tą akimirką jos žodžiai apie „kitą pasaulį“ nebeatrodė tik graži metafora.

А. Слютинский

ПОНЕВЪЖЪ.

Jonas Biliūnas ir Julija Janulaitytė (vestuvinė nuotrauka), 1904 m.

Tais pačiais keliais vaikščiojo ir Jonas Biliūnas. Nors gyvenimas Ciuriche jam nebuvo lengvas – vargino tuberkuliozė ir nuolatinis lėšų stygius, – būtent čia gimė vieni brandžiausių jo kūrinių. Žvelgiant į Uetlibergo panoramą nesunku suprasti, kodėl Šveicarijos gamta tapo jo kūrybinio pasaulio dalimi. Mokykliniais metais keistai skambėję apsakymų pavadinimai – „Pūga Švyco kalnuose“, „Ant Uetlibergo giedra!“ – šiandien, lankantis šiose vietose, įgavo visiškai kitą prasmę.

Maironio Šveicarija: vila prie ežero, kalnai ir poezijos gimimas

Netoli Liucernos, Meggeno miestelyje, esančioje viloje „St. Charles Hall“ ne kartą viešėjo Maironis. Dar prieš kelionę susirašinėjau su vilos generaline direktore Ursula Werner. Ji buvo maloniai pasiūliusi surengti individualią ekskursiją po vilą, tačiau mūsų apsilankymas sutapo su šventine diena, todėl to padaryti nepavyko. Vis dėlto Ursula Werner pasidalijo vertinga archyvine vaizdine medžiaga ir istorinėmis vilos nuotraukomis, kurios padėjo geriau pažinti šios vietos istoriją.

Maironis apie 1900-1905 m. | Maironio lietuvių literatūros muziejus

Prie vilos stabtelėjome ilgėliau: apžiūrėjome ant koplyčios sienos Šveicarijos lietuvių iniciatyva 2007 m., minint Maironio jubiliejinius metus, atidengtą atminimo lentą. Į vilos vidų patekti nepavyko – ji privati, tačiau nuo jos atsiverianti Keturių Kantonų ežero panorama leido suprasti, kodėl ši vieta taip įkvėpė poetą.

Būtent čia gimė poema „Jaunoji Lietuva“, o Rigi kalno ir ežero peizažai įkvėpė eilėraščius „Rigi Kulm“, „Alpių viršūnės“ ir „Vakaras ant Keturių Kantonų ežero“. Grožėjomės tuo, ką Maironis aprašė: „po kojų žemai stebuklingai graži / žydi rožėmis Alpių šalis.“

Salomėjos Nėries Liucerna: miestas, kuris liko širdyje

Liucerna sužavėjo ir poetę Salomėją Nėrį. Ji rašė apie „stebuklingą kraštą“, prie kurio prisirišo visa širdimi. Tik paklaidžioję po Liucernos senamiestį, perėję garsiuoju Koplyčios tiltu ir sustoję prie poetės aprašyto „Liucernos (mirštančio/verkiančio) liūto“ paminklo supratome, kodėl šis miestas jai paliko tokį gilų įspūdį. 1930 m. Salomėja Nėris kartu su Baliu Sruoga leidosi į žygį po Alpes. Keliautojams pasiklydus kalnuose ir kilus panikai, ji, kaip prisiminė Sruoga, išliko stebėtinai rami: „kai giltinė tykojo iš pasalų kiekviename žingsnyje, Salomėjos veidas buvo itin giedras.“

Šveicarijos Alpės. Balio Sruogos neblėstanti trauka kalnams |
Maironio lietuvių literatūros muziejus

Alpės: tarp Sruogos dvasinio pakilimo ir šiandienos iššūkio

Šiandien, eidami tais pačiais keliais, galime tik priartėti prie to, ką jautė lietuvių literatūros klasikai. Alpėse patyrėme ir savąjį išbandymą – jaunieji kelionės

dalyviai leidosi į Miurreno (Mürren) via ferrata – išpūdingą kalnų trasą su uolose įrengtais lynais, tiltais ir kopėtėlėmis. Žvelgdama į jų drąsą prisiminiau Balį Sruogą, kuriam kalnai buvo ne tik grožio šaltinis, bet ir ypatinga dvasinė būseną – tikroji jo stichija. Jis sakė, kad kalnuose patyrė pakilimą į „kažkokią kitą egzistencijos sferą“, jautė „apsvaigimą, primenantį muzikos ar opiumo poveikį“. Jo žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė prisiminė: „Jis stačiai sirgo kalnų liga.“

Galime bent trumpam pažvelgti į pasaulį jų akimis. Galbūt todėl kelionės į rašytojų pamėgtas vietas yra daugiau nei literatūrinių pėdsakų paieška – jos leidžia pajusti tai, kas kadaise virto eilėraščiais, apsakymais ir prisiminimais. Literatūra gyvena ne tik knygų puslapiuose – ji atgyja kraštovaizdžiuose, gatvėse ir vietose, kurios įkvėpė jos kūrėjus.

Vilniaus Joachimo Lelevelio inžinerijos gimnazijos lietuvių kalbos mokytojos metodininkės Ramunės Cibulskienės kelionė po Šveicariją | Asmeninio archyvo nuotr.

Šveicarijos Alpės.

Vaizdas nuo Rigi Kulm, įkvėpęs Maironį 1905 m. parašyti to paties pavadinimo eilėraštį.

Vaizdas nuo Rigi Kulm, įkvėpęs Maironį 1905 m. parašyti to paties pavadinimo eilėraštį.

Kapellbrücke tiltas Liucernoje, žavėjęs Salomėją Nėrį

St. Charles Hall vila prie Liucernos, kur atostogavo Maironis

Namas Universittstrasse 58 Ciuriche, kuriame Jonas Biliūnas sukūrė brandžiausius savo kūrinis

„Mėlynosios lelijos“ namas netoli Ciuricho rotušės, kuriame 1904–1905 m. gyveno Jonas Biliūnas.

**Vilniaus Joachimo Lelevelio inžinerijos gimnazijos lietuvių kalbos
mokytojos metodininkės Ramunės Cibulskienės kelionė po
Šveicariją | Asmeninio archyvo nuotr.**